

Секція: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА ТА НАУКОВО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА ПУЛЮЯ

УДК 001(092)

Р. В. Бартошевський

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ІВАН ПУЛЮЙ. ВЕЛИКИЙ ПОДВИГ В ІМ'Я НАУКИ ТА НАРОДУ

Bartoshevskyi R. V.

IVAN PULUJ. A GREAT FEAT IN THE NAME OF SCIENCE AND PEOPLE

Ключові слова: великий фізик, електротехнік, винахідник, патріот.

Keywords: great physicist, electrician, inventor, patriot.

Всесвітньо відомий фізик, перекладач Біблії українською мовою, богослов, доктор натуральної філософії, дійсний член наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка, астроном, електротехнік, педагог і політолог, винахідник і просвітянин, ректор Німецької вищої технічної школи в Празі, публіцист, державний радник з питань електротехніки в Чехії та Моравії...Багато чого ще можна сказати про українського, австро-угорського фізика – винахідника Івана Павловича Пулюя.

Народився Іван Пулюй 2 лютого 1845 р. в містечку Гримайлів, що на Тернопільщині. Помер 31 січня 1918р. в м. Празі. Перед смертю він наказав поховати його в Україні, в рідному Гримайлові, але довелося лягати в не рідну, зате гостинну Чеську Богемську землю. Освіту він здобував в Тернопільській гімназії (1865р.), на теологічному (1869р.) та філософському (1872р.) факультетах Віденського університету. 1876 року здобув ступінь доктора філософії Стразбурського університету.

Великий фізик і електротехнік, можна сказати, стояв біля витоків одного з найвизначніших досягнень людства – відкриття «Х»-променів, отримав перші «рентгенівські» знімки людського скелета. Всі свої експерименти з «Х»-променями Пулюй проводив за допомогою вакуумних трубок, які він сам розробляв. Цікавили вченого також проблеми молекулярної фізики, дослідження природи та властивостей катодних променів. Широке коло дослідницьких тем, яких торкнувся Іван Пулюй, несподівані результати, отримані тими ж власноруч виготовленими вакуумними апаратами, враховуючи наукові праці попередніх вчених, у висновках дозволило наблизитись до сучасного проектування природи катодних променів, як потоку негативно заряджених частинок. Вчений також був в притул наблизився до такого поняття, як електрон.

У 1881 році Пулюй сконструював «лампу Пулюя», яка стала прообразом майбутнього рентгенівського апарату, який робить знімки будь-якої частини людського організму. Цей винахід завоював срібну медаль на міжнародній електротехнічній виставці в Парижі. За допомогою своєї лампи, Іван Пулюй зміг зробити «перші рентгенівські знімки» зламаной руки 13-річного хлопчика, руки своєї дочки із захованою під долонею шпилькою. І шпилька і місце перелому чітко проглядалися на отриманих зображеннях. Даний винахід навіть якийсь час випускався серійно, але через нестачу коштів виробництво припинили. Нажаль, першу наукову статтю про цей винахід, Пулюй опублікував через два місяці після того, як статтю з майже аналогічним

винаходом опублікував німецький вчений В. Рентген (грудень 1895 та лютий 1896р.). Вся тодішня «германська» преса переконала світ, що «першовідкривачем чудо-винаходу став великий німецький фізик Вільгельм Конрад Рентген», а «Х»-промені Пулюя моментально отримали назву «рентгенівських».

Справді, прикрою виглядає історія з визнанням українського вченого і його мимовільної конкуренції з великим В. Рентгеном, але довести свою першість йому не вдалося... Фактичне відкриття рентгенівського апарату задовго до його офіційного автора – це справжній науковий подвиг. А скромність українського вченого, який не вважав за потрібне боротися за визнання і дивіденди, зайвий раз доводить благородство натури Івана Пулюя та відданість своїй справі, а також ставить його в один ряд з великими діячами світової науки.

Іван Пулюй окрім науки вів активну діяльність в інших руслах, зокрема активно проявляв себе в національному русі, боровся за те, щоб в українських школах велося навчання українською мовою. Коли ліквідували кафедри з українською мовою, звільняли викладачів і багатьох студентів з університетів, Іван Пулюй разом з Іваном Горбачевським створили спеціальний фонд, який допомагав українським студентам навчатися в європейських університетах. Підтримував він і відкриття українського університету у Львові і публікував статті на підтримку української мови. Будучи професором, організовував стипендії для українських студентів в Австро-Угорщині. Був дійсним членом товариства імені Шевченка. Крім того Іван Павлович Пулюй, який вільно володів 15 мовами, доклав усіх зусиль, щоб разом з Пантелеймоном Кулішем перекласти і видати Біблію українською мовою.

«Немає більшого гонору для інтелігентного чоловіка, як берегти свою й національну честь і без винагороди працювати для свого народу» - І. Пулюй.

Література.

1. Іван Пулюй – український винахідник рентгену і пристрасний патріот. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://heroes.profi-forex.org/ua/puljuj-ivan-pavlovich>
2. Іван Пулюй. Фізика: Закон Божий. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2866944-ivan-puluj-1-fizika-zakon-bozij.html>
3. Іван Пулюй. Фізика: Закони натури. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2867299-ivan-puluj-2-fizika-zakon-naturi.html>
4. Іван Пулюй — життя в ім'я науки та України. [Електронний ресурс] / Науково-технічна бібліотека ТНТУ – Режим доступу: <https://library.tntu.edu.ua/exhibitions/tematychni-vystavky/ivan-puljuj/>